

This is clearly illustrates the specific character of the work of operational and investigative units, in criminal proceedings. By performing the same work, between an operative and an investigator is constantly confrontation because of vicious legal separation transparent activities of the investigator and operative clandestine activities.

We support the idea of creating a police inquiry, that is a combination of operational and investigative activities and the investigation as a whole.

Only when the whole process of pre-trial investigation of the information in the preparation of the indictment will carry out one unit or individual will be able not only to achieve the main purpose of criminal proceedings, but greatly simplify and reduce the pre-trial investigation by avoiding duplication, it will be easier to follow the logic and consistency proceedings.

Key words: *security, law enforcement, fighting, crime, rights and freedoms, operatively-search activity, pre-trial investigation, the prosecutor's office, court, efficiency.*

УДК 351.713

Я.М. Кейтка,
К.А. Гусєва

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ОСОБАМИ, ЯКІ ВЧИНИЛИ НАСИЛЬСТВО В СІМ'І

У статті досліджено закордонний досвід проведення корекційної роботи з особами, які вчиняють насильство в сім'ї. Зроблено спробу впровадження корекційних програм з особами, які вчиняють насильство в сім'ї, в Україні на основі закордонного досвіду. Запропоновано окремі заходи для вирішення проблем протидії насильству в сім'ї.

Ключові слова: *корекційна робота, корекційна програма, протидія, насильство, сім'я.*

Постановка проблеми. Проблема розробки та реалізації примусових корекційних програм для осіб, які вчинили насильство в сім'ї, є достатньо новою для України й надзвичайно актуальною. Україна спрямовувала зусилля на роботу з потерпілими, на ліквідацію та пом'якшення наслідків насильства через роботу притулків для жертв, профілактичні програми для жінок і дітей. Цим проблемам присвячено багато вітчизняних та закордонних досліджень у різних галузях знань, що розкривають сутність і наслідки насильства в сім'ї, його правові, психологічні, соціально-педагогічні, політичні, соціологічні аспекти, шляхи його подолання, фактори, причини тощо. Питання проведення корекційної роботи недостатньо досліджено, що потребує додаткового вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика запобігання насильству в сім'ї та здійснення корекційної роботи з кривдниками недостатньо розроблена в науковій літературі.

У вітчизняній науці розробкою теоретичних та практичних аспектів займалися О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, К.Б. Левченко, О.В. Ковальова,

А.Т. Комзюк, О.В. Негодченко, О.В.Тюріна, І.М. Трубавіна, Н.Б. Шамрук та інші.

Формування цілей. У статті досліджуються питання впровадження закордонного досвіду проведення корекційної роботи в Україні. Робиться спроба створити комплексну модель роботи з особами, які вчиняють насильство в сім'ї.

Виклад основного матеріалу. У міжнародних документах сім'ю визнано основним середовищем і природним осередком суспільства. У сучасних умовах сім'я переживає кризу, яку не завжди може сама розв'язати. Унаслідок цього виникають конфлікти та проблеми, що зумовлюють насильство та жорстоке поводження.

Як свідчить проведене порівняльно-правове дослідження, фахівці, які проводять корекційні програми з особами, що вчинили насильство в сім'ї, в різних країнах світу наділені неоднаковим обсягом повноважень.

Корекційна програма – це програма, спрямована на формування гуманістичних цінностей і ненасильницької моделі поведінки в сім'ї особи, яка вчинила насильство в сім'ї [1].

Цікавим є досвід закордонних програм примирення жертви та насильника (США, Канада, Англія, Німеччина, Скандинавія, Чехія, Нова Зеландія). Ці програми посередництва включають організацію зустрічей правопорушників і жертв віч-на-віч. За допомогою ведучого кривдник вчиться брати відповідальність на себе за свої дії, відповідає за скоєне через укладення угоди з жертвою, згідно з якою бере зобов'язання компенсувати збитки: виконати роботу для жертви, сплатити її лікування, самому пройти лікувальний курс для алкоголіків, реабілітаційний курс для осіб, які здійснюють насильство. Жертва має можливість висловити свій страх, гнів, що необхідно для реабілітації після травми чи шоку. Такі програми забезпечують соціально-психологічну допомогу потерпілому та правопорушникові з боку різних державних та громадських організацій [7, с. 116].

Різні країни світу мають сімейного психотерапевта, лікаря, юриста, які працюють з особами, які вчинили насильство в сім'ї, у корекційних програмах. Сімейний соціальний педагог працює з 30-50-ма й більше сім'ями, які мешкають в одному чи кількох розташованих поруч будинках. Це – висококваліфікований фахівець, який має великий життєвий досвід, авторитет, користується повагою в мікрорайоні, де він працює, уміє делікатно входити в сім'ю й організувати їй різнобічну допомогу в етичній формі, включати сім'ю в процес відповідної взаємодії. Сімейний соціальний педагог є посередником між особою, сім'єю, суспільством на основі вивчення сім'ї, постановки соціального діагнозу сім'ї та організації взаємодії в інтересах сім'ї інших фахівців соціальних служб. Сімейний соціальний педагог, таким чином, наближує сферу послуг до сім'ї, допомагає усвідомити проблеми, знайти шляхи та ресурси їх розв'язання і

тим самим «впливає на формування виховних, гуманних, моральних і фізично здорових стосунків у соціумі у сфері сім'ї, сімейно-сусідівському оточенні, серед дітей і дорослих» [9, с. 133].

У 2005 році Національна асамблея Болгарської Республіки прийняла Акт про захист від насильства в сім'ї. Документ регулює права осіб, які потерпіли від насильства в сім'ї, заходи захисту та процедури їх забезпечення. Згідно з цим Актом захист від насильства в сім'ї забезпечується зобов'язанням правопорушника утриматися від вчинення насильства в сім'ї, усуненням правопорушника з помешкання спільного користування на строк, визначений судом, заборонаю правопорушникові заходити в помешкання, на місце роботи та місця соціальних контактів і відпочинку потерпілої особи на умовах і на строк, визначені судом, тимчасове (умовне) призначення місця проживання дитини з потерпілим батьком чи матір'ю чи тим із батьків, хто не вчиняв насильства, на умовах і на строк, визначені судом, якщо це не суперечить інтересам дитини, зобов'язанням правопорушника відвідувати спеціалізовані програми, направленням потерпілих на реабілітаційні програми. Згадані вище заходи повинні тривати від місяця до року. У всіх випадках суд у своїй резолюції мусить також накладати на правопорушника штраф у розмірі від 200 до 1000 левів (від 100 до 500 євро) [6, с. 44].

У сучасній Німеччині реалізується концепція – «допомога для самопомоги». Вона передбачає амбулаторну (денну) допомогу сім'ям у центрах сім'ї з боку соціального педагога (К. Акстманн). Соціально-педагогічна робота має вигляд кураторства і допомагає сім'ям у розв'язанні проблем і криз у співпраці із соціальним педагогом. Така робота спрямована на стимулювання й укріплення сім'ї у внутрішньосімейних стосунках і в соціумі, покращення поведінкових можливостей і самостійне подолання побутових (але не всіх соціальних) проблем. Отже, допомога надається у розв'язанні теперішніх проблем сім'ї, але не попереджує її про можливі кризи в майбутньому. Це означає, що робота із сім'єю зорієнтована не на самостійне життя сім'ї, а на постійну допомогу й підтримку протягом її існування, що суперечить ідеям незалежності клієнтів. Потрібна робота, яка б здійснювалася не тільки на зону актуального, але й найближчого, перспективного розвитку членів сім'ї, її самої. Це може зробити соціальне навчання [7, с. 118].

У Франції акт від 04 квітня 2006 року вводить до Кримінального кодексу загальне визначення обтяжуючих обставин для всіх злочинів, здійснених подружжям і партнерами. Суди можуть заборонити кривдникам перебувати в помешканні потерпілої особи на будь-якій стадії кримінального переслідування. Цей захід можуть ужити відразу після повідомлення про правопорушення та супроводити його зобов'язанням прийти курс медичного, соціального чи психологічного лікування [6, с. 45].

Італія накопичила цінний досвід соціально-педагогічної роботи із сім'ями алкоголіків на базі сімейних клубів. Основна ідея програми: алкоголізм не треба лікувати як хворобу, потрібно змінити образ життя і культуру, яка підтримує алкоголізм, стиль життя сім'ї у певному мікросередовищі. Тобто, виховувати треба суспільство, змінити його світогляд, ідеали, звички. За місцем проживання сім'ї працюють клуби, залучаються всі сім'ї до його роботи, організовується сімейний тренінг і місячні освітні програми на основі індивідуального підходу. Освітні програми включають такі теми: «Алкоголь, екстаз і молоді люди», «Алкоголь і жінки», «Алкоголь і робота», «Алкоголь і тюрма», багаторівневі проблемні ситуації, консультування з проблем алкоголізму педагогами та лікарями [9, с. 133].

За Кримінальним кодексом Польщі від 06 червня 1997 року насильство в сім'ї потрапляє до категорії «злочини проти сім'ї і опікунства». Визначення насильства в сім'ї включає в себе фізичну та психологічну складові.

Стаття 207 § 1 Кримінального кодексу: «Усі ті, хто завдають шкоди фізичної чи психологічної природи членові своєї сім'ї, особі, яка постійно чи тимчасово перебуває під їхньою опікою, неповнолітньому чи беззахисній особі, підлягають ув'язненню від трьох місяців до п'яти років». Строк позбавлення волі збільшується до десяти років, якщо правопорушник діяв із надзвичайною жорстокістю (§ 2), а також щонайменше на два роки і щонайбільше на дванадцять років, якщо постраждала особа намагається покінчити життя самогубством унаслідок дій правопорушника (§ 3).

Польща не має виправних чи реабілігаційних програм для жорстких чоловіків. Рівень рецидиву злочинів, пов'язаних із насильством у сім'ї, становить 72,4 % [6, с. 49].

Як бачимо, у кожній проаналізованій нами країні взаємовідносини між фахівцями проведення корекційної роботи з особами, які вчинили насильство в сім'ї, суттєво відрізняються між собою.

На основні проведеного дослідженні та порівняння даних про корекційні програми, можна стверджувати:

- більшість із них розраховані на чоловіків, меншість - для дітей. Жінки як особи, які вчиняють насильство в сім'ї, не розглядаються як об'єкти корекційних програм;

- програми розраховано на формування ненасильницької поведінки через зміну ставлення до насильства, формування нових поглядів і відповідальності, знань та вмінь;

- корекційні програми є примусовими, із санкціями суду, служб пробації, поліції (США, Європа), та добровільними, за підтримкою громад через громадську думку (Австралія);

- основними науковими підходами, на яких базуються корекційні програми, є гендерний, когнітивно-поведінковий, соціального навчання. В Австралії спостерігаємо особистісно-діяльнісний підхід, перевиховання, США - іще екологічний, медичний, профілактичний, каральний, феміністичний, комплексний, соціокультурний підходи; у Європі - феміністичний;

- усі програми передбачають вправи, рефлексію, домашні завдання, інформування. Покарання за невідвідування програм є у США та подекуди - в Європі;

- роль того, хто веде корекційні програми є різною: від фасилітатора і консультанта до перевіряючого, учителя, лікаря тощо. Це залежить як від мети та змісту програми, так і від обраного підходу, який лежить в основі конкретної програми. Якщо медичний підхід - лікар, якщо соціального навчання - учитель тощо;

- критеріями ефективності програм зазвичай визнано відсутність випадків учинення насильства; зміни в поведінці, ставленнях, якостей чоловіків і дітей; покращання сімейних стосунків [7, с. 113].

На наш погляд, є такі недоліки існуючих корекційних програм у світі:

- освітньо-психологічна спрямованість програм, хоча в Австралії, Британії кажуть ще й про виховання та перевиховання чоловіків, що є слушним і можливим, оскільки є на це час (до 1 року - тривалість програм) і чоловіки мають проблеми з нормами поведінки, гендерною культурою, батьківством;

- координація зусиль фахівців із реалізації корекційних програм стосується питань санкцій за невідвідування програм, організацію роботи, але не розробки та реалізації змісту програм;

- у вимогах до фахівців прописана їх спеціальна підготовка з корекційних програм щодо насильства, але їх фах може бути різним: лікар, соціальний працівник, працівник освіти, тобто не зовсім враховується базова освіта й можливості тих, хто працюватиме з кривдниками;

- узагальнені вимоги до корекційних програм є лише в Європі («Мінімальні стандарти практики вирішення організаційних питань щодо роботи з особами, які вчинили насильство в сім'ї» - Дирекція з прав людини Ради Європи, Страсбург), усі інші програми самі формують вимоги до їх реалізації, виходячи з місцевих можливостей [7, с. 114].

Як позитивне в діючих програмах слід відзначити:

- їх масовість, багатомодульність, різність. Що робить їх адресними, доказовими, переконливими та доступними для кривдників, дозволяє підібрати найбільш відповідну програму для них;

- поєднання інформування, переконання з примусом, санкціями, наглядом, рефлексією, що змушує кривдника пройти їх обов'язково;

- спрямованість на формування мотивації у кривдників до участі в програмах, навчання їх на власному досвіді, що приводить до постійного аналізу своєї поведінки;

- ставлення до осіб, які вчинили насильство в сім'ї як до таких, яких можна навчити, переконати, перевиховати тільки у випадку, якщо вони самі цього захочуть;

- етапність роботи, контроль за успіхом проходження етапів [7, с. 114–115].

Корекційна робота з особами, які вчинили насильство в сім'ї, ведеться на базі державних і муніципальних сімейних центрів, центрів допомоги сім'ям, релігійних установ, громадських організацій, мас-медіа, лікарень, науково-освітніх закладів, університетів, інститутів, що розробляють та експериментально перевіряють, розповсюджують свої ідеї щодо роботи з неблагополучними сім'ями. Робота з такими сім'ями здійснюється через реалізацію комплексних програм [8, с. 86].

Висновки. Якщо розглядати узагальнений досвід реалізації корекційних програм з особами, які вчинили насильство в сім'ї, із позиції можливостей адаптації в Україні, де такі програми використовуються недостатньо, то доцільним для наших майбутніх програм є: опора на спільні зусилля, поєднання навчання з примусом, наявність різних за змістом програм, різних підходів і різних фахівців, особливі методи навчання дорослих, урахування цільової групи (дорослі, діти, меншини тощо), рівні та етапи роботи, критерії ефективності роботи програм [7, с. 115]. В Україні тільки в 2014 році було розроблено методичні рекомендації щодо організації проходження корекційних програм особами, які вчиняють насильство в сім'ї [2].

У світі розроблено низку ефективних програм корекційної роботи, комплексне здійснення яких дозволяє досягти позитивних результатів. Невід'ємною частиною проведення цих робіт є психологічна, соціально-педагогічна, соціально-економічна, правова та соціально-медична корекція поведінки насильника. Кожний фахівець працює за своїм напрямом, наприклад, психологи допомагають налагоджувати стосунки в сім'ї, моделюють поведінку людини, робота педагогів полягає в стимулюванні позитивного настрою та недопущенні негативних проявів у поведінці, юристи інформують, керуючись чинним законодавством, про відповідальність за вчинення насильства. Головним принципом їх праці є усвідомлення самого фахівця, що кожна людина має невід'ємне право на життя. Фахівці допомагають усвідомити кривдникам неминуче притягнення до відповідальності за скоєння злочину такого характеру, медичні працівники ознайомлюють особу, яка вчинила насильство, з наслідками щодо здоров'я потерпілого, а всі разом мають комплексно працювати над усуненням причин і умов насильства в сім'ї.

Для посилення протидії насильству в сім'ї доцільно продовжувати впровадження корекційних програм у всіх регіонах країни, удосконалювати роботу фахівців у сім'ях для попередження, виявлення, протидії та абсолютного викорінення проблеми насильства в сім'ї.

Використані джерела:

1. Про попередження насильства в сім'ї : Закон України від 15 листопада 2001 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2789-14>.
2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації проходження корекційних програм особами, які вчиняють насильство в сім'ї : Наказ від 08 травня 2014 р. № 281 [Електронний ресурс] / Міністерство соціальної політики України // Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. – Режим доступу : http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article;jsessionid=9DA5684E89092F68C9BD4FD70E883261.app1?art_id=177888&cat_id=177830.
3. Грабська І. А. Насильство у подружніх стосунках: зарубіжний досвід досліджень та консультування / І. А. Грабська // Практична психологія та соціальна робота. – 1998. – № 9, 10.
4. Найкращий досвід щодо роботи з особами, які вчинили насильство в сім'ї : [методичні матеріали] / Координатор проєктів ОБСЄ в Україні: проєкт «Підтримка зусиль українських інституцій у протидії насильству в сім'ї». – К : ОБСЄ, 2009. – 126 с.
5. Методичний посібник для фахівців, які впроваджують корекційні програми для осіб, які вчинили насильство в сім'ї / [укладачі: Мустафев Г.Ю., Довгаль І.І.]. – К : ОБСЄ, 2011. – 192 с.
6. Насильство в сім'ї та діяльність ОВС щодо його подолання : [навчально-методичний посібник для курсантів вищих навчальних закладів МВС України] / [укладачі: Запорожцев А. В., Лабунь А. В., Заброда Д. Г. та ін.]. – К : ОБСЄ, 2012. – 246с.
7. Соціальна і корекційна робота з особами, які вчинили насильство в сім'ї : [навч.-метод. посібник] ; [в двох томах] : Том 1. / За загальною редакцією Бандурки О. М., Левченко К. Б., Трубавіної І. М. – К : Україна, 2011. – 171 с.
8. Трохим І. Б. Подолання насильства в сім'ї: український та міжнародний досвід / І. Б. Трохим, Г. В. Фельдович, М. С. Чумало; Західноукр. центр «Жіночі перспективи». – Л. : Вид-во Нац. ун-т «Львівськ. політехніка», 2007. – 111 с.
9. Трубавіна І. М. Соціально-педагогічна робота з сім'єю: теорія та методика : [монографія] / Ірина Миколаївна Трубавіна. – Х. : Нове слово, 2007. – 398 с.

Квитка Я.М., Гусева Е.А. Зарубежний опыт проведения коррекционной работы с лицами, которые совершили насилие в семье

В статье исследуется зарубежный опыт проведения коррекционной работы с лицами, совершающими насилие в семье. Делается попытка внедрения коррекционных программ с лицами, которые совершают насилие в семье, в Украине на основе зарубежного опыта. В мире разработан ряд эффективных

программ коррекционной работы, комплексное осуществление которых позволяет достичь положительных результатов. Неотъемлемой частью проведения этих работ является психологическая, социально-педагогическая, социально-экономическая, правовая и социально-медицинская коррекция поведения насильника. Каждый специалист работает по своему направлению, например, психологи помогают налаживать отношения в семье, моделируют поведение человека; работа педагогов состоит в стимулировании позитивного настроения и недопущении негативных проявлений в поведении; юристы информируют, руководствуясь действующим законодательством, об ответственности за совершение насилия. Главным принципом их работы является осознание самого специалиста, что каждый человек имеет неотъемлемое право на жизнь. Специалисты помогают осознать обидчикам неизбежность привлечения к ответственности за совершение преступления такого характера, медицинские работники знакомят лицо, совершившее насилие с последствиями для здоровья потерпевшего, а все вместе должны комплексно работать над устранением причин и условий насилия в семье.

Для усиления противодействия насилию в семье целесообразно продолжать внедрение коррекционных программ во всех регионах страны, совершенствовать работу специалистов в семьях для предупреждения, выявления, противодействия и абсолютного искоренения проблемы насилия в семье.

Ключевые слова: *коррекционная работа, коррекционная программа, противодействие, насилие, семья.*

Kvitka J.M., Husrva E.A. Foreign experience in corrective work with perpetrators of domestic violence

The article examines the international experience of correctional work with perpetrators of domestic violence. Attempt to implementation of correctional programs to persons who commit domestic violence in Ukraine on the basis of foreign experience. The world has developed a number of effective programs for correctional work, a comprehensive implementation of which can achieve positive results. An integral part of this work is the psychological, social-educational, socio-economic, legal-social and medical correction of behavior rapist. Every specialist working in their field, psychologists help to improve relations in the family, model human behavior, the work of teachers is to promote a positive mood and prevent negative developments in behavior lawyers informed guided the current legislation, the responsibility for violence. The main principle of their work is the awareness of the specialist, that everyone has the inalienable right to life. Specialists help abuser realize the inevitability of bringing to responsibility for an offense of this nature, medical professionals introduce the perpetrator with the consequences for the health of the victim, and all together have the complex work on removing the causes and conditions of violence in the family.

In order to increasing counteraction against to domestic violence is expedient to continue the implementation of correctional programs in all regions of the

country, to improve the work of specialists in families to prevent, detect, combat and eradicate the problem of absolute violence.

Key words: *correctional work, correctional programs, counteraction, violence, family.*

УДК 351.741.001.73(474.2)

В.В. Чумак

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ЕСТОНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ)

У статті проаналізовано процеси реформування органів внутрішніх справ Естонської Республіки. Розглянуто особливості процесів становлення та організації діяльності поліції в Естонії. Проаналізовано структуру та повноваження Міністерства внутрішніх справ Естонії. Зазначено, що поліцейська система Естонії відноситься до найбільш ефективно діючої системи Європи. Також обґрунтовано доцільність використання досвіду діяльності поліції Естонської Республіки в Україні.

Ключові слова: *поліція, діяльність, реформа, організація, Естонія.*

Постановка проблеми. Події, що відбулися в Україні на початку 2014 року, розкрили всі грані наросталого за останні роки світоглядного конфлікту між суспільством і владою, між інтересами громадян і реальними діями владних фінансово-політичних груп. Прояви антагоністичних форм цього конфлікту, які можна було спостерігати протягом минулого року, показали всю глибину закритості правоохоронної системи від громадського контролю, а також корпоративності в ухваленні рішень, що суттєво знизило й без того невисокий рівень довіри людей до міліції. Саме тому повернення довіри населення до міліції на сьогодні вважається основним напрямом реформування всієї правоохоронної системи, побудови позитивного іміджу органів виконавчої влади, що повинні працювати в нових умовах становлення громадянського суспільства в Україні [1, с. 1].

Сьогодні Україна отримала унікальний історичний шанс – шляхом докорінної перебудови системи правоохоронних органів перетворити міліцію на орган, пріоритетним напрямом діяльності якого є захист прав і свобод громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань. Виконати це завдання можливо лише завдяки вживанню заходів організаційно-правового, управлінського та іншого спрямування, пов'язаних з активізацією оперативної-службової діяльності, підвищенням правосвідомості осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, їх правової, етичної, психологічної та естетичної культури. При цьому реформування міліції має спиратися на міжнародно-правові та європейські стандарти поліцейської роботи, здобутки світового поліцейського співтовариства. Тому важливим при оновленні законодавства та підвищенні ефективності провадження є виважене використання зарубіжного досвіду,